

El Projecte de convivència del Departament d'Educació

Joan Badia i Pujol

Director general d'Innovació

Resum

El Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya impulsa un projecte de convivència (PdC) als diversos centres d'educació infantil, primària i secundària del nostre país. D'una banda, perquè la normativa així ho estableix, però sobretot, i d'altra banda, perquè ens interessa moltíssim l'èxit escolar i educatiu de l'alumnat. L'objecte d'aquest text és explicar tant les raons que té el Departament per impulsar aquest projecte, com la manera de presentar-lo als centres educatius.

Paraules clau: convivència, èxit escolar, cohesió social, implicació del professorat.

Resumen. *El Proyecto de convivencia del Departament d'Educació*

El Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya impulsa un proyecto de convivencia (PdC) en los diversos centros de educación infantil, primaria y secundaria de nuestro país. Por un lado, porque la normativa así lo establece, pero, sobre todo, porque nos interesa muchísimo el éxito escolar y educativo del alumnado. El objeto de este texto es explicar tanto las razones que tiene el Departamento para impulsar este proyecto, como la manera de presentarlo a los centros educativos.

Palabras clave: convivencia, éxito escolar, cohesión social, implicación del profesorado.

Abstract. *The Department of Education's Good Fellowship Project*

The Catalan Government's Department of Education has set up a Good Fellowship Project in a number of infant-, primary- and secondary-education centres in Catalonia. On the one hand, this is due to established regulation requirements, but on the other hand and more significantly, it corresponds to our profound interest in our students' success at school and in their education as a whole. The aim of this text is both to explain the Department's reasons for setting up the project, and to describe the manner in which it can be presented in the various educational centres.

Key words: Good fellowship, successful schooling, social cohesion, teacher involvement.

Sumari

1. La nostra visió de la convivència	4. Per què un projecte de convivència?
2. Convivència i èxit educatiu	5. Com a conclusió
3. Què és el Projecte de convivència?	

1. La nostra visió de la convivència

El passat mes de maig, a la Seu d'Urgell, es va celebrar el 4t Congrés Escola i Entorn, dedicat, en aquesta edició, a la convivència en l'àmbit escolar. Sota el títol «Con[n/m]viure», unes tres-centes persones van participar en els debats i en els col·loquis que s'havien organitzat, van assistir a les conferències i exposicions i van poder viure i conèixer de primera mà experiències i reflexions altament interessants sobre la necessitat de treballar de manera activa per la convivència en els centres educatius. En acabar el Congrés, es va donar a conèixer la Declaració de la Seu d'Urgell, en què se situa la convivència com un element central de la societat i de l'educació. Tot i que, a continuació, n'esmentarem alguns fragments, no podem deixar de recomanar als lectors d'EDUCAR que facin la lectura íntegra de la declaració (la podeu trobar a: <http://www.xtec.cat/congresseu/>).

La definició bàsica de convivència porta a entendre-la com «la necessària relació entre persones basada en xarxes de sentit compartit». Es vol donar èmfasi especial al fet de compartir alguna cosa més que la simple ubicació en un mateix espai i temps entre les persones. Convivència no és mera coexistència. Conviure és compartir sentits i significats entre persones diverses, procedents de grups socials diferents i, avui i a Catalunya, també de cultures molt diverses i allunyades. La nostra societat ha canviat radicalment en aquest sentit. Els darrers deu anys, hem estat un dels punts d'Europa (i probablement del món) amb més arribada de persones nouvingudes en un temps relativament curtíssim.

Tanmateix, la convivència no és només una qüestió que tingui a veure amb la immigració. En qualsevol situació cal replantejar les relacions entre persones i, en el nostre cas, redefinir el paper que la institució escolar ha de desenvolupar per tal que el benestar col·lectiu es vegi afavorit per un grau més elevat de bona relació o convivència entre els éssers humans. Ara bé, l'arribada de persones d'altres cultures podríem dir que ens ha obligat a mirar-nos al mirall i a replantejar quin paper han de tenir institucions com ara l'escola en aquest fràgil equilibri en què, de vegades, sembla que visqui la convivència en les nostres societats. A la *Declaració de la Seu*, s'hi caracteritzava la nostra societat com a «tecnològicament complexa, culturalment diversa, socialment líquida i econòmicament desequilibrada, amb canvis permanents, moviments migratoris importants i formes d'exclusió noves i preocupants». Tot un context que ens desafia a pensar la convivència a tots nivells.

S'entén la convivència, doncs, com una relació entre les persones que va més enllà de la coexistència; que comporta una xarxa de significats i sentits compartits; que implica respecte per les opcions dels altres; que demana una actuació proactiva i constructiva permanent, etc. No és estrany, doncs, que aquesta concepció de la convivència impliqui la participació de més agents, a banda dels escolars o de l'educació formal. Per això, en l'esmentada declaració, s'apel·la a la família, als mitjans de comunicació, a les entitats de lleure, als ajuntaments, a d'altres instàncies de l'Administració que s'ocupin també de polítiques per a la infància, la joventut, la família, etc. Només una acció concertada en una mateixa direcció pot donar eficàcia a la tasca escolar, la qual, lluny d'esgotar totes les possibilitats de construcció de la convivència, s'ha de limitar, de manera raonable, a posar-ne alguns pilars fonamentals (conjuntament amb la família) perquè els missatges que arribin d'altres agents siguin degudament processats en un sentit d'acceptació o de rebuig, d'acord amb criteris i escales de valor apresos en el període escolar.

2. Convivència i èxit educatiu

Ja hem dit que la convivència, entesa en el sentit d'aprendre a viure junts i en harmonia —i no com a simple coexistència— gira al voltant de tres eixos fonamentals: la construcció de la pròpia personalitat, la relació amb les altres persones i el sentiment de pertinença a la comunitat.

Aquests eixos són difícils de delimitar, perquè la pròpia personalitat no es desenvolupa si no és en la relació i l'acceptació dels altres i dins del marc d'una comunitat concreta. Per això, cal una formació integral de la persona, fonamentada en els sentiments, les emocions i els pensaments. Una formació basada en els valors de la inclusió social i l'equitat, la participació democràtica, la pluralitat i el respecte a la diferència, la gestió positiva de conflictes i la cultura de pau.

3. Què és el Projecte de convivència?

El Projecte de convivència és un instrument de gestió que reflecteix les accions que el centre educatiu desenvolupa, de forma integral i global, per capacitar l'alumnat i la comunitat educativa en tres línies d'intervenció:

- Accions proactives, afavoridores de la convivència perquè contribueixen a crear un bon clima escolar, ajuden l'alumnat a ser competent en la relació amb si mateix, amb els altres i amb el món, i propicien l'èxit acadèmic, personal, social i laboral.
- Resolució de conflictes per abordar de forma efectiva les inevitables tensions quotidianes i proposar accions i protocols per a la reconciliació entre les parts, reparar els danys i establir les bases per evitar-ne la repetició.
- Un marc organitzatiu que gestioni, faciliti, articuli i doni sentit tant a les actuacions com als processos, com també que potenciï un clima participatiu, positiu i creatiu.

Aquestes accions poden anar adreçades a la millora de la convivència a l'aula, al centre o a l'entorn, en el benentès que la permeabilitat entre aquests tres àmbits d'intervenció afavoreix la transferència d'aprenentatges, valors, creences, actituds i hàbits relacionals.

4. Per què un projecte de convivència?

Hi ha diverses raons per impulsar un projecte de convivència als centres educatius de Catalunya en aquests moments. Les més rellevants són les següents:

- a) *Per necessitat.* La nostra societat —tecnològica, complexa, desigual, global— necessita persones capaces de conviure en igualtat des del profund respecte a la diferència, persones que sàpiguen construir conjuntament nous espais de ciutadania i afrontar, amb creativitat, diàleg i responsabilitat, els inevitables conflictes que es deriven de la vida en comú. En la societat de la informació, als àmbits de socialització tradicionals, com ara la família, l'escola i la població, tots tres en un procés ràpid de transformació, s'hi han de sumar els espais virtuals.
- b) *Per coherència.* En els darrers anys, el Departament d'Educació ja ha avançat algunes iniciatives en matèria de convivència, com ara les carpetes titulades *Convivència en els centres docents d'educació secundària* (maig de 2003) i *Convivència en els centres d'educació infantil i primària* (setembre de 2007). En tots dos documents, a més a més de les línies generals d'actuació, hi ha un recull de bones pràctiques de centres de Catalunya. Tanmateix, un veritable projecte de convivència requereix un plantejament integral i assumit per tota la comunitat educativa.
- c) *Per oportunitat legal.* La Llei Orgànica d'educació 2/2006, de 3 de maig, recull, a l'article 121, apartat 2n, la necessitat que tots els centres disposin d'un pla de convivència integrat dins el Projecte educatiu de centre. També, el Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya, reforça el caràcter docent que han de tenir els processos i les accions promotores d'una bona convivència al centre.
- d) *Per millorar l'èxit educatiu.* L'educació integral de les persones ha d'incorporar, de manera sistemàtica i rigorosa, tots aquells elements que fomenten la comprensió de l'ésser humà i la seva acció en el món. Els centres educatius han d'establir un diàleg permanent amb els diferents agents socials i culturals per teixir plegats xarxes constructores d'educació i de ciutadania. Un bon clima relacional és una de les condicions bàsiques per obtenir bons resultats.
- e) *Per contribuir a la cultura de pau.* La pau quotidiana —autèntica llavor de la pau al món— es fonamenta en els valors de la pluralitat, el respecte a la diferència, la participació democràtica, la inclusió social, la igualtat de possibilitats, la gestió positiva de conflictes i la cultura del diàleg.

5. Com a conclusió

Del que es tracta, sobretot, és de conèixer i reconèixer la feina que han fet molts dels centres educatius del país, que, en aquest àmbit, és molta i molt ben feta. Per tant, en cap moment no es pretén plantejar el Projecte de convivència com una novetat ni com una imposició administrativa més. Volem ajudar a endreçar i a millorar amb una visió global i sistèmica per compartir i créixer junts. I ho volem fer amb flexibilitat i tranquil·litat, a partir d'una visió de pràctica reflexiva i de les necessitats reals de la vida quotidiana, sense terminis i sense pressions, a partir d'un aplicatiu informàtic interactiu. En definitiva, el Projecte de convivència que planteja el Departament d'Educació ha de ser una concreció, oberta i revisable, de l'acció i de la reflexió de la cultura col·lectiva de cada comunitat educativa a favor de la convivència com un dels grans objectius educatius del país.

En trobareu més referències a l'adreça: <http://www.xtec.cat/innovacio/convivencia/>